

Karališkoji diena ir vengriškas guliašas

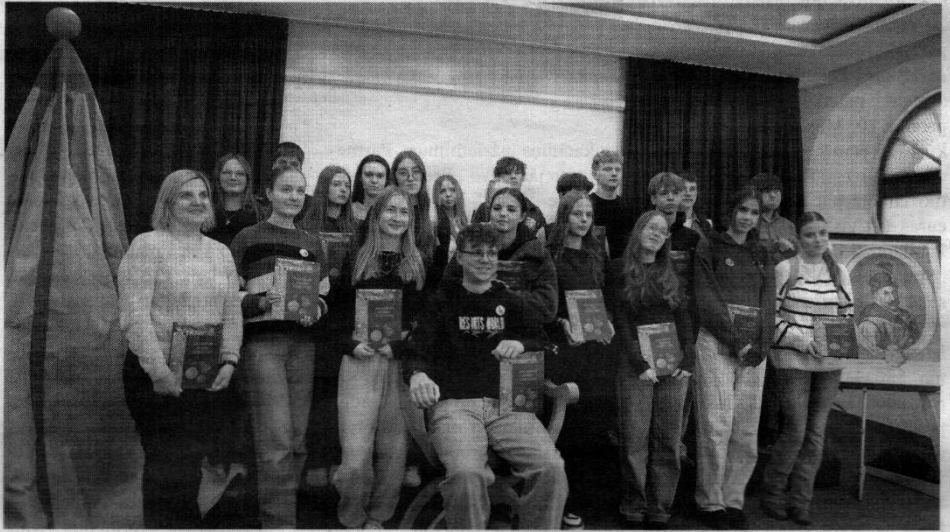
Į Kupiškio viešosios bibliotekos konferencijų salę kovo 6-ąją paminėti Karališkosios dienos rinkosi gimnazistai ir kiti kupiškėnai, neabejingi savojo miesto praeičiai. Ši diena minima siekiant prisiminti svarbų istorinį Kupiškio miesto ir karališko Kupiškio dvaro vaidmenį Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų kelyje iš Vilniaus į Rygą.

Banquolė
ALEKNIENĖ-ANDRIJAUSKĖ

ŠIAI PROGAI KNYGA IR
NAUJA ATRIBUTIKA

Į Karališkosios dienos minėjimą kviešti įsitraukti ne tik gimnazistai, bet ir visi kupiškėnai.

Nukelta į 6 p.

Karališkosios dienos minėjime dalyvavę gimnazijos atstovai. Autorės nuotrauka

Karališkoji diena ir vengriškas guliašas

Atkelta iš 1 p.

Prieš šventę prašyta atlikti užduotis, kurios skelbtos laikraštyje „Kupiškėnų mintys“ ir Kupiškio viešosios bibliotekos interneto svetainėje.

Aktyviausiai šiuos namų darbus atliko gimnazistai. Tad jiems ir jų mokytojams, dar keliems aktyviems kupiškėnams bibliotekos direktorius Algirdas Venckus po renginio įteikė po naują leidinį „Karališkasis Kupiškio kalendorius“.

Karališkosios dienos minėjimo pradžioje pristatyta karališka žygio palapinė ir karališkas krėslas, kuriuos Kupiškio viešoji biblioteka įsigijo Lenkijoje. Šie istorinę praeitį menantys daiktai atkurti pagal senuosius jų originalus.

A. Venckus priminė, kad 1582 metų kovo 6 dieną karalius Steponas Batoras lankėsi karališkame Kupiškio dvare ir ten nakvojo. Buvo sutiktas kaip svečias, puotavo, bent gerai vakarieniavo.

Prieš tai lankėsi Žygimantas Augustas, vėliau po S. Batoro, ar kas lankėsi iš karališkų asmenų, nėra patikimų duomenų.

Renginyje dalyvavęs Kupiškio muziejaus direktorius Kostas Malakauskas sakė, kad verta minėti Karališkąją dieną.

Anot jo, ne kiekvienas miestas gali didžiuotis, kad čia lankėsi valdovas. Tiesa, kad stinga istorinių duomenų, bet aišku, kad Kupiškėje tikrai lankėsi bent du valdovai, ir Steponas Batoras, ir kiek anksčiau Žygimantas Augustas.

„Rasti šie istoriniai faktai. Tai gi pagrįsta minėti šią dieną, skiriant ją būtent įsigilintiui į šią temą, šios temos aktualizavimui. Džiugu, kad biblioteka ėmėsi tai daryti“, – tvirtino K. Malakauskas.

A. Venckus pridūrė, kad ir mu-

Pamoką apie Karališkąją dieną Kupiškėje vedė Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus (kairėje). Savo žvilgsnis išsakė Kostas Malakauskas, Kupiškio muziejaus direktorius.

ziejus atlieka savo darbą tyrinėdamas įvairius Lietuvos gyvavimo laikotarpius.

VIEŠĖJĖ VALDOVAI IR JŲ PALLYDA

Vėliau peržvelgtą namų užduotis, kurią beveik visi teisingai atliko, įvardijo pavaizduotus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) valdovus: Žygimantą Augustą, Steponą Batorą ir Aleksandrą Jogailaitį, kuriam valdant Panevėžiui suteiktos Magdeburgo teisės.

Pripažinta, kad kai kurie valdovai pavaizduoti netipiškai. Kaip jie atrodo, iki galo neaišku. Jų atvaizdai dažininkų įvairiai interpretuoti. Daug sąlyginumo.

A. Venckus priminė, kad Žygimantas Augustas Kupiškėje viešėjo net keturias dienas 1557 metų rugpjūčio 17–20 d. su kariuomene, kurią sudarė trisdešimt tūkstančių karių. Tai gyventojams buvo ne džiaugsmas, o nelaimė, nes tą kariuomenę reikėjo išlaikyti. Tokio dydžio kariuomenės Kupiškio

dvaras nesutalpino. Tai jie toliau žygiavo Pasvalio link. Ten pasirašyta taika.

Kalbėta ir apie karališką palydą, jos sudėtį. Juk S. Batoras vienas nekeliavo. Jį lydėjo kancleris, etmonas Janas Zamoiskis, Kristupas Radvila ir Jonas Karolis Chodkevičius, kariuomenės vadas, etmonas, lauko etmonas, kiti kariuomenės vadai.

Prisiminta, kad S. Batoras į Rygą iš Vilniaus keliavo per Giedraičius, Balninkus, Anykščius, Kupiškį, Pasvalį, Saločius ir Bauskę.

„Anuomet buvo Lenkijos ir Lietuvos valstybė, Abiejų Tautų Respublika. Ir lauko etmonai, tiek Lietuvos, tiek Lenkijos, kartu organizuodavo karą žygius“, – sakė A. Venckus.

Jonas Karolis Chodkevičius laimėjo Salaspilio mūšį. Net liaudies dainose šis mūšis minimas.

Priminta, kad didikai Radvilos tuo metu buvo pati įtakingiausia, pati žymiausia lietuvių giminė. Apie jų atžalas daugybę knygų parašyta ir dar rašoma. Radvilos tu-

rėjo didesnę kariuomenę negu karaliaus. Jų dvarai buvo nuo Biržų, Dubingių iki Nesvyžiaus.

Kalbėta apie Kristupą Radvilą Našlaitėlį, kuris labai mėgo keliauti. Būtent jis ne dėl pavardės, o dėl kelionių ir žinomas. Yra įdomi knyga apie Kristupo Radvilos Našlaitėlio kelionę į Šventąją Žemę. Anuomet buvo sunku ten pakliūti ir pavojinga.

Renginio dalyvius A. Venckus paprašė atkreipti dėmesį į ekspozuojamą Jano Mateikos paveikslą „Steponas Batoras prie Pskovo“ reprodukciją. Čia pavaizduotas svarbus įvykis, kai S. Batoras laimėjo kovą su rusais, maskėvais, priverstė pasiduoti Pskovą. Paveikslas centre nusižeminę pralaimėtojai, už jų S. Batoro palyda.

VALDOVO DARBAI IR KARIUOMENĖ

Toliau kalbėta apie didžiausius S. Batoro darbus ir kariuomenę. Jos raiteliai, vadinami sparnuotais husarais, buvo galingiausi Europoje. Aptarta husarų apranga.

Kodėl viena jų aprangos detalė buvo sparnai su plunksnomis? Pasak K. Malakausko, viena iš versijų, kad sparnai teikė įtaigumo, turėjo gąsdinti priešą kariauna. Visgi negalima teigti, kad tai vienintelė versija.

Kita versija, kad sparnai trukdydavo priešininkui užmetus virvę nutraukti nuo arklio raitelį. Užkabindavo tik sparnus.

Husarai buvo ginkluoti penkių metrų ilgio ietimis. Jos buvo tuščiaidurės ir vienkartinės. Minimie faktai, kad ja iškart persmeigdavo net šešis riterius. Linkstama manyti, kad visi kariuomenės atributai naudoti tam, kad sukurtų nenugalimos kariuomenės įvaizdį.

Parodytas ir vaizdo įrašas, kaip galėjo atrodyti ta kariuomenė, kaip ji kovodavo mūšiuose. Ši kariuo-

menė 200 metų buvo pati gresmingiausia Europoje, kol pasikeitė karyba.

Husarų ekipuotė galima pamatyti Trakų pilyje, Biržų pilyje, Vavelyje.

Kalbėta ir apie tai, kad S. Batoras 1569 metais įkūrė Jėzuitų kolegiją, kuri po dešimt metų virto Vilniaus universitetu. Demonstruotas vaizdo pasakojimas apie Vilnius universitetą įkūrimą.

Renginio dalyviai sužinojo, iš kur žinoma apie valdovų žygius ir kasdieninio gyvenimo smulkmenas, ką valgė, ką gėrė, pro kur keliavo ir kt. Visa tai aprašyta valdovų itinerariuose, kitaip sakant, žygio aprašymuose. Iš ten sužinoje ir apie S. Batoro buvimą Kupiškėje.

Prisiminta, kaip jį išrinko karaliumi. Miręs Žygimantas Augustas neturėjo palikuonių. Tad įvairiais būdais ieškote, kas užims LDK valdovo vietą.

Pagaliau pavyko iš Transilvanijos, tuometinės Rumunijos provincijos, prisikviesti vengrų kilmės kunigaikštį S. Batorą, kuris sutiko vesti daug vyresnę Žygimanto Augusto seserį Oną ir tapti valdovu.

Gyvenimas kartu jiems nelabai klostėsi. Jiedu daugiau laiko praleisdavo atskirai. Pasak A. Venckaus, tai išėjo valstybei ir ji naudą, nes visą savo veiklą S. Batoras galėjo skirti valstybei. Jis padarė daug reformų kariuomenėje, laimėjo daug mūšių, buvo grynas karys. Palaidotas Krokuvoje, Vavelyje.

Renginio pabaigoje diskutuota, kaip būtų galima Kupiškėje paminėti Karališkąją dieną. Taip išsirutuliojo pasiūlymas, kad tą dieną Kupiškio restoranas, kavinės galėtų lankytojams siūlyti vengrišką guliašą, kuris primintų LDK valdovą S. Batorą, sėkmingai valdžiusį valstybę, ir primintų, kad jis kovo 6 dieną lankėsi Kupiškėje.